

مجله علوم تربیتی و روانشناسی
 دانشگاه سیستان و بلوچستان
 سال سوم - اسفند ماه ۱۳۸۵

عوامل موثر در تعدد زوجات از دیدگاه دانشجویان بلوچ

ناصر ناستی زایی*

چکیده

با وجود این که رایج ترین شیوه ازدواج تک همسری است اما بعضی مواقع مسئله تعدد زوجات اتفاق می افتد. هدف این تحقیق بررسی دیدگاه دانشجویان بلوچ راجع به نقش ثروتمند بودن مردان، مرگ و میر مردان، عادی بودن چند همسری، مشکلات جسمانی و رفتاری زن، الگو قرار دان پیامبر(ص) و کاهش فساد اخلاقی در مسئله تعدد زوجات و ارائه راهکارهای مناسب در این زمینه می باشد. تحقیق حاضر از نوع زمینه ای بوده و جامعه آماری آن دانشجویان بلوچ مشغول به تحصیل در نیمسال دوم سال تحصیلی ۸۶-۱۳۸۵ دانشگاه سیستان و بلوچستان بوده اند. به شیوه نمونه گیری طبقه ای تصادفی تعداد ۲۵۴ نفر به پرسشنامه محقق ساخته پاسخ دادند و برای تجزیه و تحلیل داده های تحقیق از آمار توصیفی و آمار استنباطی (مجدور خی ۲ تک متغیره) استفاده شده است. یافته ها نشان داد با وجود این که دانشجویان معتقد بودند که عوامل ثروتمند بودن مردان، مرگ مردان، عادی بودن چند همسری، مشکلات جسمانی و رفتاری زن، الگو قرار دان پیامبر و کاهش فساد اخلاقی در تعدد زوجات موثر است؛ اما آزمون های مخالف با تعدد زوجات هستند. در توجیه این یافته با توجه به اینکه آزمونیها دانشجویان بوده اند می توان گفت احتمالاً میزان تحصیلات مردان و زنان با افزایش مسئله تعدد زوجات رابطه معکوسی دارد.

واژه های کلیدی: تک همسری، تعدد زوجات، بلوچ.

* عضو هیئت علمی گروه دانشکده علوم تربیتی دانشگاه سیستان و بلوچستان.

• مقدمه

ازدواج در طول تاریخ به سه شکل تک همسری، چند شوهری و چند زنی وجود داشته است. رایج ترین شیوه ازدواج، تک همسری است. چند شوهری که طی آن یک زن هم زمان می تواند چند شوهر داشته باشد، جز در مقاطعی کوتاه و بسیار محدود، آن هم در جوامع غیر متمدن وجود نداشته است. چند زنی شیوه ای است که در آن یک مرد هم زمان می تواند چندین زن را به همسری انتخاب کند و در جوامعی چون جامعه اسلامی معمولاً رواج داشته است.

عوامل مختلفی به عنوان عوامل مساعد کننده تعدد زوجات شناخته می شوند که به مهم ترین آن ها اشاره می شود:

برخی از مردان نسبت به دیگران، انرژی و توان جنسی بیشتری داده است و برای آنها، یک زن کفایت نمی کند. اگر از ازدواج مجدد آنها جلوگیری شود، ممکن است تقوی را از دست داده و به فحشا گرفتار شوند (تهانوی، ۱۳۸۱).

غنی زاده (۱۳۷۹) در باره تعدد زوجات معتقد است: غریزه جنسی در مرد از جنبه مادی و شهوانی آن غلبه دارد و این امر هم طبیعی مرد است، لذا مردان بر حسب فطرت و غریزه به خصوص در مورد غریزه جنسی فقط در مقام دفع شهوت هستند.

زنان نیز، گاهی در تنگناهایی قرار می گیرند که اگر امکان ازدواج با مردان متاهل نباشد بی شوهر می مانند و برخی از آنها ممکن است به انحراف و فساد گرفتار شوند. سالیانه در هر گوشه جهان در اثر جنگ و کشتار میلیون ها مرد کشته می شوند و زنان در امان می مانند و در صورت ممنوع بودن تعدد زوجات، چه وضعی خواهند داشت؟

مطابق گزارش پزشک قانونی در بین روزهای ۲۵ اسفند ۱۳۷۴ تا ۱۵ فروردین ۱۳۸۵، هزار و صد و پنجاه و هشت (۱۱۵۸) نفر جان خود را بر اثر تصادفات جاده ای از دست داده اند. که ۶۹/۵ درصد کشته ها، مردها بوده اند (روزنامه ایران، ۱۳۸۵، ۳۰ اردیبهشت). مطابق آمار پزشکی قانونی استان سیستان و بلوچستان، متوفیات ناشی از تصادفات در سال ۱۳۸۳، تعداد ۸۹۹ نفر بوده اند که از این تعداد ۷۲۸ نفر مرد و ۱۷۱ نفر زن بوده اند. در سال ۱۳۸۴ نیز بر اثر تصادفات جاده ای ۹۴۰ نفر فوت کرده اند که از این تعداد ۷۹۸ نفر مرد و ۱۴۲ نفر زن بوده اند.

در مواردی هم تعداد زنان آماده ازدواج بیش از مردان است و این فزونی تعداد زنان، جامعه را دچار نوعی بحران می کند بنا به گزارشی که از سوی سازمان بهزیستی منتشر شده است، آمار دختران مجرد ایران که قادر به یافتن همسر نخواهند بود به ۱ میلیون و ۷۰۰ هزار نفر رسیده است. (روزنامه هموطن سلام، ۱۳۸۳، ۱۱ بهمن). کمالی و کوششی (۱۳۸۳) عنوان می کنند نسبت دختران مجردی که تا ۲۵ سالگی هرگز ازدواج نکرده اند از سال ۱۳۴۵ از حدود ۱۳٪ به بیش از ۴۶٪ در سال ۱۳۸۰ افزایش یافته است. و این در حالی است که نسبت پسران مجرد از سال ۱۳۴۵ تا ۱۳۶۵ کاهش داشته است یعنی نسبت پسران مجرد (تا ۲۵ سالگی) از حدود ۶۸٪ در سال ۱۳۴۵ به حدود ۶۲٪ در سال ۱۳۵۵ و کمتر از ۵۸٪ در سال ۱۳۶۵ کاهش یافته که این بدان معناست که تاخیر پسران به ازدواج در سنین ۲۵ سالگی به بالاتر در سال ۱۳۴۵ نسبت به دو مقطع بعد بیشتر بوده است.

بسیاری از محققان عدم تعادل در رشد جمعیت زنان نسبت به مردان را معضلی اساسی برای جامعه تلقی می کنند. (جعفری مزده ای، ۱۳۸۳؛ کاظمی پور، ۱۳۸۳ و ...). بر اساس اطلاعات مرکز آمار در سال ۱۳۷۹ در مقابل ۴ میلیون و ۴۵۸ هزار و ۲۰۳ دختر ۲۴-۲۰ ساله در سال ۱۳۸۵ (یعنی همان دختران ۱۴-۱۰ ساله ۱۳۷۵ بدون احتساب مرگ و میر آن ها) ۳ میلیون و ۵۷۹ هزار مرد ۲۹-۲۵ ساله (یعنی همان پسران ۱۹-۱۵ ساله سال ۱۳۷۵) وجود دارد و بر اساس این آمار دست کم تعداد ۸۷۸ هزار و ۳۲۸ دختر وجود خواهد داشت که قادر به یافتن همسر نخواهند بود. براساس اطلاعات مرکز آمار استان سیستان و بلوچستان (۱۳۷۵) در مقابل ۳۱۳ هزار و ۵۷۳ دختر (۱۰ تا ۲۴ ساله) حدود ۲۳۴ هزار و ۷۷۱ پسر (۱۵ تا ۲۹) ساله وجود دارد که بدون احتساب مرگ و میر آن ها ۷۸ هزار و ۸۰۲ دختر وجود خواهند داشت که قادر به یافتن همسر نخواهند بود.

رمضان نرگسی (۱۳۸۴) بیان می کند در فرهنگ ایرانی زندگی کردن زنان به تنهایی موجب نگرانی اطرافیان می شود. این گونه زنان در معرض انواع تهمت ها و تعدی ها قرار می گیرند و ناچار به ازدواج با مردان متاهل می شوند. رهایی از مشکل بیوه بودن اصلی ترین عامل ازدواج زنان با مردان متاهل است به ویژه برای زنان بیوه و مطلقه که شاغل هم نیستند و تهیه مایحتاج فرزندان و اداره زندگی برای آن ها دشوار است (روزنامه اعتماد، ۱۳۸۲، ۱۰ تیر).

در واقع طلاق باعث می شود که برخی زنان به جهت شرایط بعد از طلاق خود همسر دوم مردان متاهل گردند. در سال های اخیر آمار طلاق در کشور افزایش یافته است، به طوری که نرخ طلاق در سال ۱۳۷۷ حدود ۷/۹ درصد بود (سالنمای آماری کشور، ۱۳۷۸) در سال ۱۳۸۰ به ۹/۴ درصد (سالنمای آماری کشور، ۱۳۸۱) در سال ۱۳۸۱ این نرخ به ۱۰/۳ درصد (سالنمای آماری کشور، ۱۳۸۲) و در سال ۱۳۸۲ به ۱۰/۶ درصد رسید (سالنمای آماری کشور، ۱۳۸۳).

هر جامعه ای که بر سر راه ازدواج جوانان خود مانع تراشی و سخت گیری های بی مورد اعمال کند خود به خود سن ازدواج در آن جامعه را افزایش داده و پدیده چند زنی بیشتر مطرح می شود. رمضان نرگسی (۱۳۸۴) مطرح می کند که بالارفتن سن ازدواج میان دختران یکی از دلایل ازدواج آن ها با مردان متاهل می باشد. هم چنین حیدریان (۱۳۸۴) این مسئله را بیان نموده و نتیجه می گیرد زنان تصور می کنند که اگر تا سی سالگی ازدواج نکنند شانس کمتری برای ازدواج با افراد مجرد پیدا می کنند.

در اکثر موارد پایین بودن وضعیت اقتصادی خانواده دختر از عوامل موثر بر پدیده چند زنی می باشد. این خانواده ها به امید بهبود وضعیت زندگی آینده دخترشان، با ازدواج دختر با مرد متاهل ثروتمند رضایت می دهند. رمضان نرگسی (۱۳۸۴) اظهار می دارد فقر مادی هم از جمله عواملی است که باعث می شود دختر خانواده با مرد متاهل ثروتمند ازدواج کند تا کمک حال خانواده اش شود. رفیع پور (۱۳۷۷) عنوان می کند وقتی در جامعه ای ثروت تبدیل به ارزش اجتماعی شود، فقر مساوی با حقارت است. در چنین مواردی زنان با ازدواج با مردان متاهل ثروتمند می توانند از طبقه پایین اجتماعی به طبقه بالای اجتماعی دست یابند.

گروهی معتقدند که عوامل جغرافیایی در مسئله تعدد زوجات نقش دارد. طبق نظر منتسکیو و گوستاولوبون آب و هوا در تعدد زوجات موثر است. "در آب و هوای مشرق زمین زن زودتر به بلوغ می رسد و زودتر نیز پیر می شود و از این جهت نیز مرد به زن دوم و سوم احتیاج پیدا می کند" (گوستاو لوبون، ۱۳۳۴: ۵۰۹).

در برخی مواقع، زن به صورت ارثی عقیم است یا بعد از ازدواج به دلایلی عقیم شده یا به مرض عصبی و جسمی سخت مبتلا می گردد. در این صورت شوهر با دو مسئله روبرو می شود:

یا زنش را طلاق می دهد که در این صورت یک زن بی سرپرست به جامعه افزوده می شود یا این که ازدواج مجدد می کند که از نظر عقلانی این شیوه مناسب تر است.

در جوامع گذشته چون اکثر کارها یدی بوده است و ابزار و ادوات مکانیزه وجود نداشت نیاز به نیروی کار بیشتر حس می شده است و افراد با ازدواج مجدد و به امید فرزند بیشتر، نیاز به نیروی کار خود را تامین می کردند. هم چنین به علت پایین بودن وضعیت بهداشت، میزان مرگ و میر کودکان بالا بوده است و تنها راه مقابله با این مسئله ازدواج مجدد و به تبع آن داشتن فرزندان بیشتر بوده است.

در بسیاری از مناطق کشور ایران نیز هنوز مردم علاقه زیادی به داشتن فرزند ذکور دارند زیرا معتقدند که فرزندان پسر عصای دست آنان در پیری هستند، می توانند نسل آنان را ادامه دهند و، کمک خرج آن ها از لحاظ اقتصادی می باشند. بنابراین مردانی که از زن اول خود فرزند پسر نیاورده اند به سوی ازدواج مجدد روی می آورند.

عادی بودن مساله چند همسری در بین اقوام و دوستان مرد باعث می شود که قبح انجام این کار برای او از بین برود و فرد برای ازدواج مجدد تشویق شود.

در مواردی که مرد دور از همسرش زندگی می کند و امکان انتقال وی به آن مکان وجود ندارد، بعضی از مردان به جهت اسباب تحریک جنسی، به اعمال خلاف عفت روی می آورند که چنین مسئله ای هم به لحاظ اقتصادی به صرفه نیست و هم بی بند و باری جنسی و بیماری هایی چون ایدز و بی حرمتیهای اجتماعی و، مسائل مذهبی را به وجود می آورد و بعضی که دوست ندارند آلوده به فساد نشوند به تعدد زوجات می پردازند.

تعدد زوجات تاریخی به قدمت تاریخ بشر دارد. به عقیده ویل دورانت این رسم از اجتماعات اولیه بشری سرچشمه گرفته است و بلکه "در اجتماعات اولیه، اصل چند همسری روش متداول و رایج بوده است (ویل دورانت، ۱۳۷۰: ۵۰). قبل از اسلام هم رسم مذکور در میان اقوام شرقی، یهود، ایرانی، عرب و... شایع بوده است. (گوستاو لوبون، ۱۳۳۴: ۵۰۹). مهم ترین مسئله ای که دین مبین اسلام در رابطه با تعدد زوجات مطرح کرد، محدود نمودن آن بود. دین مبین اسلام به هر مرد اجازه می دهد که با داشتن شرایطی خاص، هم زمان چهار زن را به عقد خود درآورد، آیه ۳ سوره نساء دلیل بر تعدد زوجات است.

در زمینه مبانی عقلانی تعدد زوجات، بروجردی (۱۳۸۰) نتیجه می‌گیرد که برای رفع مشکل عدم تعادل جمعیت زنان نسبت به مردان سه راه حل ممکن وجود دارد:

الف) مردان تنها به یک همسر در همه موارد قناعت کنند و زنان اضافی تا پایان عمر بدون همسر باقی بمانند و تمام نیاز های فطری و خواسته های درونی خود را سرکوب کنند.
 ب) مردان دارای یک همسر قانونی باشند ولی روابط آزاد و نامشروع جنسی را با زنانی که بی شوهر مانده اند به شکل معشوقه برقرار سازند. ج) کسانی که قدرت دارند بیش از یک همسر را اداره کنند و از نظر جسمی و مالی و اخلاقی مشکلی برای آن ها ایجاد نمی شود و قدرت اجرای عدالت کامل در میان همسران و فرزندان خود را دارند به آن ها اجازه داده می شود که بیش از یک همسر برای خود انتخاب کنند. وی بهترین راه حل را راه سوم می داند که هم به خواسته های فطری و نیاز های غریزی زنان پاسخ مثبت می دهد، هم از عواقب شوم فحشا و نابسامانی زندگی این دسته از زنان جلوگیری می کند.

رمضان نرگسی (۱۳۸۴) علل اقدام به چند همسری را نیاز به نیروی کار، افزایش سن ازدواج دختران، فقر خانواده، عدم تهذیب نفس، مقابله با طلاق و جدایی، عادی بودن مسئله چند همسری، افزایش زنان بیوه و مطلقه، اخاذی از مردان ثروتمند و مبارزه با فساد اخلاقی بیان می کند. هم چنین علل اقدام به چند همسری را زور گویی و تسلط مرد، عادت ماهیانه و محدود بودن دوره ی فرزند زایی، افزایش جمعیت زنان آماده ازدواج، روحیه خوش گذرانی، عدم وفاداری و ناسپاسی مرد و اختلافات خانوادگی بیان شده است (حیدری، ۱۳۸۴).

هدف کلی این تحقیق نیز بررسی عوامل موثر در تعدد زوجات از دید دانشجویان بلوچ می باشد که این عوامل تحت عنوان شش سوال تحقیق زیر مورد مطالعه قرار گرفته است:

- آیا ثروتمند بودن مردان در تعدد زوجات موثر است؟
- آیا مرگ و میر مردان در تعدد زوجات موثر است؟
- آیا عادی بودن مسئله چند همسری در تعدد زوجات موثر است؟
- آیا تعدد زوجات در کاهش فساد اخلاقی موثر است؟
- آیا مشکلات جسمانی و رفتاری زن در تعدد زوجات موثر است؟
- آیا الگو قرار دادن پیامبر(ص) در تعدد زوجات موثر است؟

• روش

این تحقیق توصیفی از نوع زمینه ای می باشد. جامعه آماری این تحقیق کلیه دانشجویان بلوچ مشغول به تحصیل در نیم سال دوم سال تحصیلی ۸۶ - ۱۳۸۵ دانشگاه سیستان و بلوچستان بوده اند که تعداد کل آنان ۷۴۳ نفر بوده است و با استفاده از روش نمونه گیری طبقه ای تصادفی تعداد ۲۵۴ نفر به پرسشنامه ی نظر خواهی پاسخ دادند. در این تحقیق به منظور جمع آوری اطلاعات از پرسشنامه ی محقق ساخته که از نوع بسته پاسخ می باشد، استفاده شده است. ابزار تحقیق پرسشنامه ای با عنوان «عوامل موثر در تعدد زوجات» شامل ۳۴ سوال بود که در آن، از آزمودنی ها خواسته شد تا نظر خود را درباره مسئله تعدد زوجات به صورت یک مقیاس درجه بندی از خیلی زیاد، زیاد، متوسط، کم و خیلی کم در مقابل هر سوال مشخص کنند.

روایی این پرسشنامه به کمک چند نفر متخصص بررسی شد. برای محاسبه پایایی، از ضریب آلفا کرونباخ استفاده شد که مقدار ضریب محاسبه شده ۰/۸۶ بوده است. برای بررسی و تجزیه و تحلیل داده های تحقیق از دو نوع آمار توصیفی (فراوانی، درصد، جدول و ...) و آمار استنباطی (مجذور خی ۲ تک متغیره) استفاده شده است.

• یافته ها

برای پاسخگویی به سوال اول تحقیق، "آیا ثروتمند بودن مردان در تعدد زوجات موثر است؟" از آزمون مجذور تک متغیره استفاده شد که یافته های مربوط به آن در جدول شماره ۱ گزارش شده است.

جدول شماره ۱: توزیع درصدی پاسخگویان به سوال اول تحقیق

P	χ^2	df	خ. کم و کم	متوسط	خ. زیاد و زیاد	فراوانی
۰/۰۱	۱۵۷/۰۱	۲	۹	۷۴	۱۷۱	F
$p < ۰$			۳/۵۴	۲۹/۱۳	۶۷/۳۲	%

نتایج آزمون مجذور خی ۲ در سوال اول تحقیق نشان می دهد که χ^2 محاسبه شده (۱۵۷/۰۱) از مقدار بحرانی جدول با درجه آزادی ۲ در سطح ۹۹ درصد بزرگتر است. بنابراین تفاوت بین فراوانی های مشاهده شده و مورد انتظار به لحاظ آماری معنادار است و با توجه به این که ۶۷/۳۲ درصد پاسخگویان تاثیر ثروتمند بودن مردان را در تعدد زوجات زیاد و خیلی زیاد توصیف نموده اند.

برای پاسخگویی به سوال دوم تحقیق، "آیا مرگ و میر مردان در تعدد زوجات موثر است؟" از آزمون مجذور خی ۲ تک متغیره استفاده شد که یافته های مربوط به آن در جدول شماره ۲ گزارش شده است.

جدول شماره ۲: توزیع درصدی پاسخگویان به سوال دوم تحقیق

P	χ^2	df	خ. کم و کم	متوسط	خ. زیاد و زیاد	فراوانی
۰/۰۱	۵۰/۳	۲	۳۲	۱۰۴	۱۱۸	F
p<			۱۲/۶	۴۰/۹۴	۴۶/۴۵	%

نتایج آزمون مجذور خی ۲ در سوال دوم تحقیق نشان می دهد که χ^2 محاسبه شده (۵۰/۳) از مقدار بحرانی جدول با درجه آزادی ۲ در سطح ۹۹ درصد بزرگتر است. بنابراین تفاوت بین فراوانی های مشاهده شده و مورد انتظار به لحاظ آماری معنادار است و با توجه به این که ۴۶/۴۵ درصد پاسخگویان تاثیر مرگ و میر مردان را در تعدد زوجات زیاد و خیلی زیاد توصیف نموده اند.

برای پاسخگویی به سوال سوم تحقیق: "آیا عادی بودن مسئله چند همسری در تعدد زوجات موثر است؟" از آزمون مجذور خی ۲ تک متغیره استفاده شد که یافته های مربوط به آن در جدول شماره ۳ گزارش شده است.

جدول شماره ۳: توزیع درصدی پاسخگویان به سوال سوم تحقیق

P	χ^2	df	خ. کم و کم	متوسط	خ. زیاد و زیاد	فراوانی
p<۰/۰۱	۲۴۸/۵۵	۲	۱۲	۴۰	۲۰۲	F

			۴/۷۲	۱۵/۷۵	۷۹/۵۳	%
--	--	--	------	-------	-------	---

نتایج آزمون مجذور خی ۲ در سوال سوم تحقیق نشان می دهد که χ^2 محاسبه شده (۲۴۸/۵۵) از مقدار بحرانی جدول با درجه آزادی ۲ در سطح ۹۹ درصد بزرگتر است. بنابراین تفاوت بین فراوانی های مشاهده شده و مورد انتظار به لحاظ آماری معنادار است و با توجه به این که ۷۹/۵۳ درصد پاسخگویان تاثیر عادی بودن مسئله چند همسری را در تعدد زوجات زیاد و خیلی زیاد توصیف نموده اند.

برای پاسخگویی به سوال چهارم تحقیق: "آیا تعدد زوجات در کاهش جرم موثراست؟" از آزمون مجذور خی ۲ تک متغیره استفاده شد که یافته های مربوط به آن در جدول شماره ۴ گزارش شده است.

جدول شماره ۴: توزیع درصدی پاسخگویان به سوال چهارم تحقیق

P	χ^2	df	خ. کم و کم	متوسط	خ. زیاد و زیاد	فراوانی
p<۰/۰۱	۲۵/۱۵	۲	۴۹	۹۲	۱۱۳	F
			۱۹/۲۹	۳۶/۲۲	۴۴/۴۹	%

نتایج آزمون مجذور خی ۲ در سوال چهارم تحقیق نشان می دهد که χ^2 محاسبه شده (۲۵/۱۵) از مقدار بحرانی جدول با درجه آزادی ۲ در سطح ۹۹ درصد بزرگتر است. بنابراین تفاوت بین فراوانی های مشاهده شده و مورد انتظار به لحاظ آماری معنادار است و با توجه به این که ۴۴/۴۹ درصد پاسخگویان تاثیر تعدد زوجات را در کاهش فساد اخلاقی زیاد و خیلی زیاد توصیف نموده اند.

برای پاسخگویی به سوال پنجم تحقیق، "آیا مشکلات جسمانی و رفتاری زن در تعدد زوجات موثر است؟" از آزمون مجذور خی ۲ تک متغیره استفاده شد که یافته های مربوط به آن در جدول شماره ۵ گزارش شده است.

جدول شماره ۵: توزیع درصدی پاسخگویان به سوال پنجم تحقیق

P	χ^2	df	خ. کم و کم	متوسط	خ. زیاد و زیاد	فراوانی
p<۰/۰۱	۸۷/۹۳	۲	۴۶	۵۳	۱۵۵	F

			۱۸/۱۱	۲۰/۸۶	۶۱/۰۳	%
--	--	--	-------	-------	-------	---

نتایج آزمون مجذور خی ۲ در سوال پنجم تحقیق نشان می دهد که χ^2 محاسبه شده (۸۷/۹۳) از مقدار بحرانی جدول با درجه آزادی ۲ در سطح ۹۹ درصد بزرگتر است بنابراین تفاوت بین فراوانی های مشاهده شده و مورد انتظار به لحاظ آماری معنادار است و با توجه به این که ۶۱/۰۳ درصد پاسخگویان تاثیر مشکلات جسمانی و رفتاری زن را در تعدد زوجات زیاد و خیلی زیاد توصیف نموده اند.

برای پاسخگویی به سوال ششم تحقیق، "آیا الگو قرار دادن پیامبر (ص) در تعدد زوجات موثر است؟" از آزمون مجذور خی ۲ تک متغیره استفاده شد که یافته های مربوط به آن در جدول شماره ۶ گزارش شده است.

جدول شماره ۶: توزیع درصدی پاسخگویان به سوال ششم تحقیق

P	χ^2	df	خ. کم و کم	متوسط	خ. زیاد و زیاد	فراوانی
$p < 0.01$	۱۲۷/۹	۲	۱۷	۷۴	۱۶۳	F
			۶/۶۹	۲۹/۱۳	۶۴/۱۷	%

نتایج آزمون مجذور خی ۲ در سوال ششم تحقیق نشان می دهد که χ^2 محاسبه شده (۱۲۷/۹) از مقدار بحرانی جدول با درجه آزادی ۲ در سطح ۹۹ درصد بزرگتر است بنابراین تفاوت بین فراوانی های مشاهده شده و مورد انتظار به لحاظ آماری معنادار است و با توجه به این که ۶۴/۱۷ درصد پاسخگویان تاثیر الگو قرار دادن پیامبر (ص) را در تعدد زوجات زیاد و خیلی زیاد توصیف نموده اند.

• بحث

یافته های سوال اول تحقیق نشان می دهد که ۶۷/۳۲ درصد آزمودنی ها ثروتمند بودن مردان را در تعدد زوجات موثر دانسته اند. نیاز به نیروی کار، فقر خانواده دختر، ثروت مردان، پایین بودن سطح توقعات و خواسته های زنان، عدم توانایی زنان بیوه و مطلقه در تامین مخارج زندگی، از مهم ترین عوامل اقتصادی موثر در تعدد زوجات محسوب می شوند که این یافته ها

با یافته های رمضان نرگسی (۱۳۸۴)، حیدری (۱۳۸۴)، مطهری (۱۳۸۰)، بروجردی (۱۳۸۰) همخوانی دارد. اما عوامل جلوگیری از هدر رفتن اموال مرد در اثر روابط نامشروع و وابستگی مالی پسران جوان مجرد به خانواده تاثیر ناچیزی در تعدد زوجات داشته اند.

یافته های سوال دوم تحقیق نشان می دهد ۴۶/۴۵ درصد آزمودنی ها مرگ و میر مردان را در تعدد زوجات موثر دانسته اند. بدیهی است که اگر در اجتماعی مشکل فزونی نسبی عدد زنان بر مردان وجود نداشته باشد تعدد زوجات از میان خواهد رفت و یا بسیار کم خواهد شد. یافته های تحقیق در موارد افزایش مرگ و میر مردان در اثر تصادفات و یا جنگ های فامیلی تا حدودی با یافته های حیدری، (۱۳۸۴) و بروجردی (۱۳۸۰) همخوانی دارد.

یافته های سوال سوم تحقیق نشان می دهد ۷۹/۵۳ درصد آزمودنی ها عادی بودن مسئله چند همسری را در تعدد زوجات موثر دانسته اند. عادی بودن تعدد زوجات (یافته ها نشان می دهد ۵۰/۷۸ درصد آزمودنی ها عنوان کرده اند که اقوام درجه یک آن ها مسئله تعدد زوجات را داشته اند)، علاقه به فرزند ذکور، نیاز به سرپرستی زنان در هر شرایطی، پایین بودن سطح تحصیلات، از مهم ترین عوامل فرهنگی موثر در تعدد زوجات محسوب می شوند که این یافته ها با یافته های رمضان نرگسی (۱۳۸۴)، حیدری (۱۳۸۴) همخوانی دارد.

یافته های سوال چهارم تحقیق نشان می دهد که ۴۴/۴۹ درصد آزمودنی ها تعدد زوجات را در کاهش جرم موثر دانسته اند. معمولا مردانی که به هیچ وجه صلاحیت اخلاقی ندارند و هوسرانند و نمی توانند خویشتن داری پیشه کنند، بهتر است به تعدد زوجات روی بیاورند، زیرا در غیر این صورت آن ها در دام وسوسه گرفتار می شوند و چندین خانواده را به فساد می کشند. جلوگیری از هوسرانی مردان، کاهش انحرافات اخلاقی از مهم ترین عوامل اخلاقی موثر در تعدد زوجات محسوب می شوند که این یافته ها با یافته های رمضان نرگسی (۱۳۸۴)، حیدری (۱۳۸۴)، مطهری (۱۳۸۰)، غنی زاده (۱۳۷۹)، بروجردی (۱۳۸۰) همخوانی دارد. اما یافته های تحقیق تا حدودی نقش فرار دختران از خانه را در تعدد زوجات نشان می دهد.

یافته های سوال پنجم تحقیق نشان می دهد که ۶۱/۰۲ درصد آزمودنی ها مشکلات جسمانی و رفتاری زن را در تعدد زوجات موثر دانسته اند. بسیاری از زنان در اثر بیماری های دستگاه تناسلی، قلبی، مادرزادی، عقیم بودن از زاییدن محروم هستند و در مواقعی زایمان باعث مرگ

آنان خواهد شد و از طرف دیگر کاملاً به شوهر و زندگی خود علاقه‌مند بوده، حاضر نیستند خود را بدون سرپرست نمایند و طلاق بگیرند در چنین مواقعی زن، بودن همسر دوم را در کنار خود می‌پذیرد و مرد نیز با توجه به مشکل همسرش با توافق وی به ازدواج مجدد روی می‌آورد. عدم حس مسئولیت‌پذیری زن، ابتلای زن به جنون یا بیماری صعب‌العلاج یا اعتیاد، از مهم‌ترین مشکلات خانوادگی موثر در تعدد زوجات محسوب می‌شوند که این یافته‌ها با یافته‌های رمضان نرگسی (۱۳۸۴)، حیدری (۱۳۸۴)، بروجردی (۱۳۸۰) همخوانی دارد.

یافته‌های سوال ششم تحقیق نشان می‌دهد ۶۴/۱۷ درصد آزمودنی‌ها نقش الگو قرار دادن پیامبر(ص) را در تعدد زوجات موثر دانسته‌اند. اسلام تعدد زوجات را از جمله حقوقی می‌داند که برای جلوگیری از پاره‌ای از مشکلات خانوادگی و اجتماعی ضرورت دارد. الگو قرار گرفتن پیامبر و ائمه (ع) و تاکید اسلام بر سرپرستی یتیمان و بیوه‌ها، عدم تمایل مردم منطقه به ازدواج موقت از مهم‌ترین باورهای دینی موثر در تعدد زوجات محسوب می‌شوند که این یافته‌ها با یافته‌های مطهری، (۱۳۸۰) همخوانی دارد.

بعد از قتل همسر، چند همسری شدیدترین شکل اعمال خشونت علیه زن است. با ازدواج مجدد شوهر همه اعتماد زن به زندگی مشترک، به خودش، به شوهرش، به آینده‌اش و حتی به گذشته‌اش از بین می‌رود و زن دچار شدیدترین بحران روانی، یاس و ناامیدی می‌شود. اعتماد زن به شوهرش، به خودش، به ظاهرش، به زیباییش، به شعورش و نیز به احترام و موقعیت اجتماعی‌اش از بین می‌رود. با وجودی که بهترین و معمول‌ترین نوع ازدواج تک همسری است بعضی مواقع شرایطی پیش می‌آید که به ناچار و اجبار و یا از روی میل و رضایت مسئله تعدد زوجات مطرح می‌شود. یافته‌های تحقیق نشان داد با وجودی که عوامل اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی، مشکلات خانوادگی، باورهای دینی و کاهش فساد اخلاقی در تعدد زوجات موثر است اما آزمودنی‌ها مخالف با مسئله تعدد زوجات هستند.

منابع

- ۱- قرآن کریم. سوره های روم. نسا.
- ۲- بروجردی، اشرف (۱۳۸۰). سلسله مقالات مربوط به تعدد زوجات. www.tebyan.net
- ۳- پزشکی قانونی استان سیستان و بلوچستان (۱۳۸۳ و ۱۳۸۴). آمار متوفیات ناشی از تصادفات.
- ۴- تهنوی، اشرفعلی (۱۳۸۱). ازدواج اسلامی. ترجمه محمد ابراهیم دامنی. چاپ سوم. زاهدان: انتشارات صدیقی.
- ۵- رفیع پور، فرامرز (۱۳۷۷). توسعه و تضاد. تهران: شرکت سهامی انتشار.
- ۶- رمضان نرگسی، رضا (۱۳۸۴). بازتاب چند همسری. فصل نامه شورای فرهنگی اجتماعی زنان در جامعه، ۲۷(۷)، ۱۷۴-۱۴۵.
- ۷- روزنامه ایران (۱۳۸۵). آمار تصادفات در ایران. ۳۰ اردیبهشت.
- ۸- روزنامه هموطن (۱۳۸۳). ازدواج دختران و رویا پردازی ستی در عصر مدرنیسم. ۱۱ بهمن
- ۹- حیدری، احمد (۱۳۸۴). مشکلی به نام هوو. ماهنامه پیام زن. شماره نهم، سال چهاردهم، دی ماه، صص ۸۱-۷۲.
- ۱۰- حیدریان، حمیرا (۱۳۸۴). دختران مجرد. آمارها، عوامل و پی آمدها. پیام زن، شماره نهم، سال چهاردهم، دی ماه. صص ۲۱-۱۲.
- ۱۱- جعفری مؤدهی، افشین (۱۳۸۲). عدم تعادل در وضعیت ازدواج در ایران. پژوهش زنان، ۱(۵)، ۸۳-۱۰۴.
- ۱۲- غنی زاده، ناهید (۱۳۷۹). حدود و دایره همسرگزینی. پایان نامه کارشناسی دانشکده علوم اجتماعی. دانشگاه تهران.
- ۱۳- کاظمی پور، شهلا (۱۳۸۳). تحول سن ازدواج در ایران و عوامل جمعیتی موثر بر آن. تحقیق زنان، ۲(۳)، ۱۲۴-۱۰۳.
- ۱۴- کمالی، افسانه و کوششی، مجید (۱۳۸۳). تحلیل وضعیت ازدواج زنان در ایران. شورای عالی انقلاب فرهنگی.
- ۱۵- لوبون، گوستاو (۱۳۳۴). تاریخ تمدن اسلام و عرب. ترجمه: سید محمد تقی. فخرداعی. چاپ چهارم. تهران: بنگاه مطبوعاتی علی اکبر علمی.
- ۱۶- مرکز آمار استان سیستان و بلوچستان (۱۳۷۵). آمار جمعیت دختران و پسران ۱۵-۲۹ سال.

- ۱۷- مرکز آمار ایران (۱۳۷۸). سالنمای آماری کشور. سال ۱۳۷۷. تهران.
- ۱۸- مرکز آمار ایران (۱۳۸۰). سالنمای آماری کشور. سال ۱۳۷۹. تهران.
- ۱۹- مرکز آمار ایران (۱۳۸۱). سالنمای آماری کشور. سال ۱۳۸۰. تهران.
- ۲۰- مرکز آمار ایران (۱۳۸۲). سالنمای آماری کشور. سال ۱۳۸۱. تهران.
- ۲۱- مرکز آمار ایران (۱۳۸۳). سالنمای آماری کشور. سال ۱۳۸۲. تهران.
- ۲۲- مطهری، مرتضی (۱۳۸۰). مقام زن. چاپ اول. قم: انتشارات دانشگاه امام صادق.
- ۲۳- ——— (۱۳۵۷). نظام حقوق زن در اسلام. تهران: انتشارات صدرا.
- ۲۴- معظمی، شهلا (۱۳۸۲). فرار دختران چرا؟. تهران: نشرگرایش.
- ۲۵- منتسکیو، شارلی لوئی (۱۳۶۶). روح القوانین. ترجمه: علی اکبر. تهران: امیر کبیر.
- ۲۶- ویل دورانت (۱۳۷۰). تاریخ تمدن (مشرق زمین گهواره تمدن). مترجم: احمد آرام. نیویورک: انتشارات فرانکلین.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی